

tourism

Department:
Tourism
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**MANYUWALA
YA
NDZAWULO YA VUPFUMBA**

Xiyenge xa 15 eka Promotion of Access to Information Act 2000 (Nawu wa no. 2
lembe ra 2000)

LESWI SWI NGA ENDZENI

Timhaka	Tinomboro ta tipeji
1. Swikongomelo swa manyuwala	3
2. Xiyenge xa 10 xiletelo xa timanyuwala eAfrika-Dzonga	3
3. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya Muofisara wa Vuxokoxoko /Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko /va	3
4. Marhavi ya Ndzawulo ya Vupfumba	4
5. Tirhikhodo leti ti nga eka Ndzawulo leti ti nga kona hi toxo	4
6. Fikelelo wa tirhikhodo hi ku ya hi xiyenge xa 14(1) (e)	5
7. Nhlamuselo ya nongonoko wa tirhekhodo leti ti nga kona hi toxo ku ta kambisisiwa hi ku ya hi xiyenge xa 15(1) xa Promotion of Access to Information Act, 2000	5
8. Maendlelo ya fikelelo wa tirhikhodo leti ti nga kona hitoxe	7
9. Ndlela ya makombebelelo	7
10. Mahakelelo ya swa timali hi ku ya hi Nawu	9
11. Swilulamiso leswi swi nga kona loko malulamiso ya nawu ya nga landzeleriwanga	10
12. Engetelo wa leswintshwa eka manyuwala	11
13. Vukona bya manyuwala	11
14. XIKHOMANISIWAWA XA A	Fomo ya A (Xikombelo xa ku fikelela) 12

1. XIKONGOMELO XA MANYUWALA

Xiyenge xa 32 (1) xa Vumbiwa ra Riphabliki ra Afrika-Dzonga, 1996 xi lulamisela leswaku un'wani na un'wani a va na mfanelo ya ku fikelela mahungu lawa ya khomiweke hi mfumo na mahungu yan'wana na yan'wana lawa ya khomiweke hi munhu un'wana lawa ya lavekaka eka ku ghingirika kumbe ku sirhelela timfanelo tin'wana na tin'wana. Promotion of Access to Information Act, 2000 (Nawu wa No. 2 lembe ra 2000) (endzaku ka loko yi hlamuseriwa tani hi "PAIA"). PAIA hambi swi ri tano yi lemuka hambi swi ri tano leswaku timfanelo ta fikelelo eka mahungu i hloko mhaka eka swiletelo swo karhi swo lulamisa.

Vuxokoxoko bya tirikhodo leti hlayisiweke hi xirho xa tiko byi khomiwile ebukwini leyi vitaniwaka manyuwala. Manyuwala swi nga leswi yi yelana na tirikhodo leti hlayisiweke hi xirho xa tiko. Tirikhodo leti hlayisiweke to fambelana na bindzu/ mintirho ya xin'wana na xin'wana na tiyuniti hinkwato. Kuhambana exikarhi ka mintirho/ bindzu ra yuniti yin'wanan na yin'wana, tirikhodo ta yuniti yin'wana na yin'wana ti nambariwile kuhambana. Rhikhodo yin'wana na yin'wana yinkhome swinawana swa ku vekisa.

Ehandle ka tirikhodo, leti ti tlhelaka ti vitaniwa tifayili, timanyuwala tikhomile na mahungu eka tiadirese ta Hloko ya Ndzawulo xikan'we na Muofisara wa Vuxokoxoko /va wa xirho xa tiko na vito ra yuniti yin'wana na yin'wana eka xirho xa tiko, ntirho wa yona wa nkoka na nongonoko wa tirikhodo leti hlayisiweke hi xirho xa tiko.

2. XIYENGE XA 10 XILETELO XA TIMANYUWALA HINKWATO EKA RIPHABLIKI RA AFRIKA-DZONGA

Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika-Dzonga (SAHRC) yi hi ku ya hi xiyenge xa 10 xa PAIA, tsalile xiletelo eka matirhiselo ya PAIA. Xiletelo lexi xikona eka tihofisi ta SAHRC.

Yuniti ya PAIA (Ntlakuso eka fikelelo wa mahungu) eka Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika-Dzonga
The Research and Documentation Department
Private Bag X2700
HOUGHTON
2014

Riqingho +27 11 877 3600
Webusayiti www.sahrc.org.za
imeyili PAIA@sahrc.org.za

3. VUXOKOXOKO BYA VUTIHLANGANISI BYA MUOFISARA WA VUXOKOXOKO NA XANDLA/VA EKA NDZAWULO YA VUPFUMBA

MUOFISARA WA VUXOKOXOKO

Director-General: Ndzawulo ya Vupfumba: Mr Victor Tharage
Private Bag X424
Pretoria
0001

Riqingho: +27 444 6721/6379
Fekisi: +27 444 7040
Imeyili: vtharage@tourism.gov.za
Emeyili ya fekisi: +27 444 7101

Nhlamuselo ya mintirho:

Ku nyika vurhangeri lebyi nga na kungu na ndlela eka ndzawulo.

Ku aka ndzawulo yi va nhlngano lowu wu nga na vuswikoti bya ku nyiketa eka mikongomelo na milawu leyi vekiweke hi Holoby na Khabinete.

Ku tiyisa leswaku swikongomelo swa kungu na mavonelo lawa ya vekiweke ya ndzawulo ya fikeleriwa. Ku aka xiyenge, lexi ti yimiseleke na ntlawa lowu tirhaka kahle endzeni ka ndzawulo.

XANDLA XA MUOFISARA WA VUXOKOXOKO: Ms Mmaditonki Setwaba

Mulawurinkulu: Vukorhokeri bya swa Nawu: Ndzawulo ya Vupfumba
Fekisi ya imeyili: +27 444-7101
Imeyili: msetwaba@tourism.gov.za

Nhlamuselo ya mintirho:

Ku fambisa nsimeko na ntirhisano eka PAIA hi Ndzawulo ya Vupfumba na ku nyika vuleteri eka PAIA endzeni ka Dzawulo.

4. MARHAVI EKA NDZAWULO YA VUPFUMBA YA TIKO HINKWARO

1. Vufambisi bya Nhlango	Ku nyika vurhangeri lebyi byi kunguhatiweke, vufambisi na vufambisi bya nseketelo wa vukorhokeri
2. Vulavisisi bya swa vupfumbha, Nawu na Vuxaka bya swa Matiko	Ku engetela kunguhato eka xivandla xa swa nawu na ku langutisisa matirhelo ya xiyenge xa swa vupfumbha na ku pfumelela vuxaka na swiyenge swin'wana.
3. Laha nhluvukiso wu faneleke wu fika kona	Ku fambisa laha nhluvukiso wu faneleke wu fika kona.
4. Nseketelo wa Xiyenge xa swa Vukorhokeri bya swa Vupfumba	Ku engetela ku ncica eka xiyenge, ku engetela swiyimo swa vuswikoti na nseketelo wa nhluvukiso ku tiyisisa leswaku Afrika-Dzonga i ndhawu yo fikela ya swa vupfumbha ya xiyimo xa le henhla.

5. TIRHIKHODO EKA XIYIMO XA NDZAWULO, LETI TI NGA KONA HITOXE

Kavanyisa loku ku tirhana na lulamiselo wa xiyenge xa 14(1) (d) wa Promotion of Access to Information Act, lowu lerisaka leswaku xirho xexo xifanele xi nyika voxokoxoko bya tirhikhodo leti xi nga na tona ku kota ku nyika ntiyisiso eka swikombelo swa fikelelo eka mahungu.

Minongonoko ya Ndzawulo ya tirhikhodo na mahungu (nkoka eka ntirho na vukorhokeri bya Ndzawulo) eka minongonoko yo anama leyi landzelaka:

- 5.1 Milawu, Mikungu, vurhumiwa, switiviso swa mfumo na nawu
- 5.2 Nkandziyiso wa xitatimente na swipichi
- 5.3 Tirhikhodo ta vatirhi va Ndzawulo
- 5.4 Tirhikhodo ta swa timali ta Ndzawulo
- 5.5 Tiajenda na timinetse ta minhlangano ya Ndzawulo
- 5.6 Vufambisi byo angarhela bya mahungu
- 5.7 Swiviko swa Ndzawulo
- 5.8 Sekhula ya le ndzeni, memorandamu ya le ndzeni, mapapila, memorandamu ya khabinete
- 5.9 Tikotiraka, mintwanano ya le handle ka tiko
- 5.10 Mahungu yo karhi ya rhavi tani hi loko ku hlamuseriwile eka ndzimana ya 4

5.10.1 Tipulani ta bindzu

- 5.10.2 Matsalwa ya kungu
- 5.10.3 Mahungu yo karhi ya nongonoko
- 5.10.4 Matsalwa ya vulavisisi

Leswi katsiweke eka manyuwala i tinhlokomhaka ta tifayili. Tifayili i switirhisiwa leswi swi tirhisiwaka ku hlayisa tirhikhodo ta Ndzawulo. Fayili yin'wana na yin'wana yi na nomboro na nhlamuselo yo koma ta tirhikhodo leti ti vekikeke efayilini xikan'we na nhlokomhaka ya fayili yaleyo. Fayili yin'wana na yin'wana yi na nomboro, siku ro pfula na ro pfala na swiletelo swa ku lahla fayili yaleyo. Swiletelo swa ku lahla swi na nkoka hi ku va swi hlamusela leswi swi nga endliwaka hi fayili endzaku ka nkarhi loko xiphemu xo nkarhi xa nkarhi xi hundzile, xik. A10 swi nga vula leswaku fayili yi fanele yi yisiwa eka NASA (Vuhlayiselo bya swa Matimu bya Tiko honkwaro bya le Afrika-Dzonga) endzhaku ka khume ra malembe ya siku ro pfala eka khavhara ya fayili. Xiyenge xa Vupfumba xi na ndlela ya xona ya mahlayiselo ya tirhikhodo, kufana na liya ya Ndzawulo.

6. FIKELELO EKA TIRHIKHODO HI KU YA HI XIYENGE XA 14(1) (e)

Ndzawulo yifanele, hi ku ya hi xiyenge xa 15(1), yi yisa eka Holobye wa Vululami na Makhotsa nongonoko wa tirhikhodo leti ti nga kona hi toxo ku fikeleriwa ku nga ri na xikombelo xa ku kandziyisa eka Gazete ya Mfumo.

Ndzawulo yi yisile eka Holobye wa Vululami na Makhotsa nongonoko wa mahungu lowu wu nga kona hi woxe leswaku wu ta kandziyisiwa eka Gazete. Mahungu lawa ya tlhela ya va kona eka webusayiti ya Ndzawulo: <http://www.tourism.gov.za>.

7. NHLAMUSELO YA NONGONOKO WA TIRHIKHODO LETI TI NGA KONA HITOXE KU TA KAMBERIWA HI KU YA HI XIYENGE XA 15(1) EKA THE PROMOTION OF ACCESS TO INFORMATION ACT, 2000

TIRHIKHODO LETI TI NGA KONA HITOXE NA FIKELELO EKA TIRHIKHODO TOLETO:

(Xiyenge xa 15 eka The Promotion of Access to Information Act 2000 (Nawu wa. 2 lembe ra 2000)
[Xinawana xa 5A]

NHLAMUSELO YA NONGONOKO WA TIRHIKHODO LETI TI NGA KONA HITOXE HI KU YA HI XIYENGE XA 15(1)(a) XA THE PROMOTION OF ACCESS TO INFORMATION ACT, 2000	NDLELA YA KU FIKELELA TIRHIKHODO (xik. webusayiti)(XIYENGE XA 15(1)(a))
KU TA KAMBERIWA HI KU YA HI XIYENGE XA 15(1)(a)(i):	
<p>(a) Mahungu hinkwawo eka webusayiti Mahungu lawa ya landzelaka ya kona eka webusayiti (www.tourism.gov.za):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mayelana na Tindzawulo hinkwato; - Mahungu; <ul style="list-style-type: none"> • Swilemukiso swa Vuhaxi; • Switatimende swa Vuhaxi; • Swipichi; na • Swirhambo swa Vuhaxi. - Migingiriko ya khalendara; - Mintirho (Vukorhokeri); - Swiviko; <ul style="list-style-type: none"> • Swiviko swa Tikota swa Matirhelo; • Swiviko swa Tikota na swin'wana. - Vuxokoxoko bya Vutihlanganisi bya Timhaka ta Vuxavi bya Xifundzankulu; 	<p>Eka webusayiti ya Ndzawulo.</p>

- Kungu ra Xiyenge xa Tiko hinkwaro xa Vupfumba (NTSS);
- Ti FAQ;
- PAIA;
- Kunguhato wa Malembe ya Nharhu wa Ndzawulo ya Vupfumba;
- Kungu ra Vupfumba bya swa Mpfuwo na bya swa Ndhavuko ra Tiko hinkwaro;
- Kungu ro Kurisa Vupfumba bya kwala Ndzeni ka Tiko;
- Kungu ra Tiko Hinkwaro ra Vupfumba bya le Matikoxikaya;
- Vukorhokeri bya Xiyimo xa le henhla bya Tiko hinkwaro bya Vupfumba;
- Nawu wa swa Vupfumba wa 2014;
- Phurogireme yo Hlohletela swa Vupfumba;
- Phothali ya Vutivi;
- Mpimo wa Vukorhokeri;
- Xitatimende xa swa timali
- Timanyuwala na Swinawana
- Swiletelo swa Vupfumba:
  - Nseketelo wo gireda;
  - Fikelelo wa makete; na
  - Chata ya Vukorhokeri.
- Nawu na Vutivi bya Vukorhokeri;
- SDIP ya NDT.
- Mahungu yo Angarhela;
- Nawu wa Dzawulo eka ku engetela leswintswa wa tikota;
- Tiburocha;
  - Khodi ya Vupfumba ya BBBEE
  - Matsalwa yo fambelana na BEE
- Minkandziyiso;
  - Xiviko xa Lembe hinkwaro;
  - Kungu ra maendlelo;
  - Pulani ya Matirhelo ya kahle ya lembe hinkwaro;
  - Mintirho
  - Tithendara
- Matsalwa ya mahungu;
  - Magazini lowu Bojanala yi nga na xiave;
  - Wachi ya Nawu wa kotara

LETI TI NGA KONA HI TOXE KU TA XAVIWA HI KU YA HI XIYENGE XA 15(1)(a)(ii):

(a) Nongonoko wa tirikhodo laha henhla.

Rhikhodo yi nga kumeka hi ku kombela hi ku tsala na hi ku hakela ka mali leyi yi vekiweke, ku kongomisiwa eka:

The Information Officer
 The Department of Tourism
 Private Bag X 424
 PRETORIA
 0001

LETI TI NGA KONA HI TOXE KU TA KANDZIYISIWA HI KU YA HI XIYENGE XA 15(1)(a)(ii)

(a) Nongonoko wa tirhikhodo laha henhla.

Rhikhodo yi nga kumeka hi ku kombela hi ku tsala na hi ku hakela ka mali leyi yi vekiweke eka kotara ya 2 ya xiphemu xa II eka xikhomaniswa xa A eka swinawana leswi fambelanaka na Promotion of Access to Information Act, ku kongomisiwa eka:
The Information Officer
The Department of Tourism
Private Bag X 424
PRETORIA
0001

LETI TI NGA KONA HI TOXE MAHALA HI KU YA HI XIYENGE XA 15(1)(a)(iii)

(a) Nongonoko wa tirhikhodo laha henhla.

Rhikhodo yi nga kumeka hi ku kombela hi ku tsala ku kongomisiwa eka:
The Information Officer
The Department of Tourism
Private Bag X 424
PRETORIA
0001

8. NDLELA YA MAKUMELO EKA TIRHIKHODO LETI TI NGA KONA HITOXE

Xiyenge xa 15 eka the Promotion of Access to Information Act, 2000 xi lerisa leswaku Tindzawulo tifanele ti kandziyisa eka Gazete ya Mfumo (xaxamento) wa tirhikhodo leti ti nga kona hitoxe eka Dzawulo. Xikombelo xa tirhikhodo leti a xi endlwi hi ku tata fomo ya A leyi tirhisiweke ku kombela mahungu, a kuna tihakelo ta xikombelo tihakeliwaka eka ta tirhikhodo leti. Tihakelo leti ti hakeliwaka ti hakeliwa ntsena loko ku ri na mikandziyiso ya tirhikhodo leyi yi lavaka ku endlwi, ku ya hi ku rhikhodo yi le ka nkandziyiso wa phepha, khophakiti disiki, sitifi dirayivhi, nkandziyiso wa khasete, na swin'wana.

Eka xiyimo lexi tirhikhodo teto ti nga vekiwa khale eka Vuhlayiselo bya Tiko hinkwaro bya le Afrika-Dzonga, tirhikhodo ti ta endlwi leswaku tiva kona hi ku landzela milawu leyi landzelaka leyi tirhisiwaka eka ku pfula ti rhikhodo toleto:

- The Promotion of Access to Information Act, 2000 (Nawu wa No. 2 lembe ra 2000)
- The Protection of Information Act, 1982 (Nawu wa No. 84 lembe ra 1982)
- The National Archives and Records of South Africa Act, 1996 (Nawu wa No. 43 lembe ra 1996)

9. NDLELA YA MAKOMBELELO

9.1 Swikombelo swa ku fikelela mahungu

Un'wana na un'wana u na timfanelo ta ku kombela fikelelo eka mahungu lawa ya rhikhodiweke lawa ya khomiweke hi Ndzawulo, ntsena loko xikombelo xi endlwile hi fomo leyi yi vekiweke na tihankelo leti ti vekiweke ti hakeliwili. Fikelelo ku tlela ku va nhloko mhaka eka swiyimo swa ku aleliwa loku ku kumekeke eka Kavanyisa ka 4 eka PAIA. Xikombelo xi nga endlwi hi un'wana na un'wana loyi a yimelaka swilaveko swa yena kumbe ku yimela un'wana loyi anga ta ka a nga koti ku endla tano hiyexe.

9.1.1 Fomo ya ku yi Tata

Mukomberi u fanele a tata fomo leyi yi vekiweke leyi-

(a) yi nga kumeka eka Swinawana swa PAIA;

- (b) yi le ka webusayiti ya SAHR eka www.sahrc.org.za;
- (c) yi khomanisiwile eka tsalwa leri tani hi **Xikhomaniso xa A**; kumbe
- (d) ya kumeka eka Senthara ya Ndzawulo ya Mahungu leyi yi nga eka ndhawu yo amukela ya muako wa Ndzawulo.

9.1.2 Maendlelo

- (a) Xikombelo xa mahungu xifanele xi yisiwa eka:
Director-General
Private Bag X 424
PRETORIA
0001

Nyingiso:

RIQINGHO: +27 12 444 6732

Fekisi: +27 12 444 7040

Emeyili: vtharage@tourism.gov.za

- (b) Mukomberi u fanele a kombisa loko ku ri ku a nga lava ku kuma kandziyiso wa rhikhodo kumbe va nga lava ku kambela tirhikhodo eka hofisi ya xirho xa mfumo. Hi ndlela yin'wana, loko rhikhodo kungari dokhumente ya phepha ro kopiwa, swi nga voniwa eka fomo yo kombela, laha swi nga fanela.
- (b) Loko mukomberi a vutisa eka fomo yo karhi, swi nga leswi u ta kuma fikelelo hi maendlelo lawa a nga ya kombela. Nawu lowu wu ta tirha, handle ka loko kuriku ku endla tano swi nga nghenelela hindlela yo ka yi nga ri kahle na mafambisiwelo ya Ndzawulo, kumbe ku onha tirhikhodo, kumbe ku tshova nawu wa timfanelo ta kopunulo leti ti nga lawuliwiki hi mfumo. Loko ku ri ku swivangelo, fikelelo a wu nge nyikiwi eka fomo leyi yi lavekaka, kumbe maendlelo ya n'wana, swi nga leswi tihakelo ti ta hlayeliwa kuya hi ndlela leyi mukomberi a nga sungula a kombela hi yona.
- (c) Loko, ehenhla ka ku hlamula eka xikombelo xa vona xa rhikhodo, mu komberi u lava ku tivisiwa hi mayelana na xiboho hi ndlela yin'wana, xikombiso, hiriqingho, leswi swi fanele swi kombisiwa.
- (d) Loko mukomberi a kombela mahungu hi ku yimela un'wana, xiyimo lexi xikombelo xiendliwaka hi yona xifanele xikombisiwa.

9.2 Ku endla xikombelo hi ku yimela munhu un'wana

Loko xikombelo xiendliwile hi ku yimela munhu un'wana, mukomberi u fanele a tisa vumbhoni bya xiyimo laha a endlaka xikombelo, eka ndlela yo twisiseka leyi yi enetaka Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko .

9.3 Ku endla xikombelo ka vanhu lava va nga na vutsoniwa

- (a) Loko mukomberi a nga koti kuhlaya kumbe ku tsala, kumbe loko va ri na vutsoniwa lebyi byi va sivalaka eka ku tata fomo leyi yi vekiweke, swi nga leswi a nga endla xikombelo xa nomo. Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko (kumbe vurhumiwa bya yena) u ta tata fomo hi ku yimela mukomberi ivi a nyika nkandziyiso wa fomo leyi yi tatiweke eka mukomberi.
- (b) Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko (kumbe vurhumiwa bya yena) va ta pfuna mukomberi ku landzelela swilaveko leswi swi nga hlamuseriwa laha henhla ku kombela fikelelo eka mahungu, ku katsa ku rhumela mukomberi, loko ku ri ku swina nkoka ku kombela mahungu a swi fanele swi endliwi eka xirho xin'wana xa mfumo, eka xirho xexo xin'wana.

9.4 Ku hundzisela swikombelo

- (a) Swikombelo swa tirhikhodo swi nga hundziselwa eka xirho xin'wana xa mfumo eka swiyimo leswi swi landzelaka:
  - (i) Loko tirhikhodo tirhi eka xiyimo xa xirho xin'wana xa mfumo;
  - (ii) Loko nhloko mhaka ya rhikhodo yiri na vuxaka bya le kusuhi swinene na mintirho ya xirho xa mfumo xin'wana;
  - (iii) Rhikhodo yi endleliwile xirho xin'wana xa mfumo, kumbe ayikumiwile ro sungula hi xirho xin'wana xa mfumo; kumbe
  - (iv) Tirhikhodo ti na mahungu ya swa mabindzu leswi fambelanaka na mimbuyelo ya swa ekhonomi na pfuneko wa swa timali wa Riphabliki, na migingiriko ya swa mabindzu ya swirho swa mfumo.
- (b) Eka swiyimo sweswo Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko (kumbe vurhumiwa bya yena) va nga lava ku hundzisela xikombelo eka xirho xin'wana xa mfumo hi xihatla lexi xi faneleke, kambe ku nga si hela makume mune (14) wa masiku exikarhi ka ku kuma xikombelo. Loko xirho xa mfumo kumbe Muofisara wa Vuxokoxoko loyi eka yena xikombelo xi endliweke u le ka xiyimo xa rhikhodo nakona a vona swi pfuna ku endla tano Muofisara wa Vuxokoxoko wa xirho xa mfumo lexi n'wana ku tirhana na xikombelo, rhikhodo kumbe kandziyiso wa rhikhodo wu ta rhumeliwa eka Muofisara wa Vuxokoxoko .
- (c) Loko xikombelo xa fikelelo eka rhikhodo xi hundziseriwile, xifanele xi hlayisiwa eka khomputara ku sukela eka siku leri xi nga kumiwa ro sungula. Minkarhi hinkwayo ya nkoka leyi yi tirhaka eka xikombelo eka mahungu yi fanele yi landzeleriwa.

9.5 Xitiviso xa ku hundzisela

- (a) Loko xikombelo xa ku fikelela xi hundziseriwile, Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko u ta tivisa mukomberhi hinkarhi wa lowo hi:
  - (i) ku hundzisela;
  - (ii) xivangelo xa ku hundzisela; na
  - (iii) nkarhi lowu xikombelo xifaneleke ku tirhaniwa na xona wu nga se hundza.
- (b) Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko uta tiyisisa hi ndlela leyi yi twisisekaka leswaku rhikhodo ya hlayisiwa ku kondza xiboho xitekiwa mayelana na fikelelo wa swa mahungu. Minkarhi leyi yi pimiweke ya swikombelo yi ta katsiwa.

10. MAHAKELELO YA TIHAKELO HI KU YA HI NAWU

- (a) Xikombelo xa munhu hi yexe

Un'wana na un'wana loyi a lavaka mahungu ya yena n'wini u vitaniwa mukomberhi na kona u languteriwa ku hakela hakelo ya ku kombela.

- (b) Mukomberi

Hakelo ya xikombelo leyi hakeriwaka i R35-00 tani hiloko swi vekiwile hi Mafambiselo eka PAIA. Hi ku engetela, loko mikandziyiso kumbe mikandziyiso ya ku vulavula yi komberwa, sweswo swi nga nciciwa ku ya hi xivumbeko xa hakelo tani hi loko xi vekiwile hi Swinawana na Muofisara wa Vuxokoxoko kumbe Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko a nga ncica eka nkarhi lowu wu tirhisiweke eka ku endla xikombelo.

10.1 Ndlela ya mahakelelo

Tihakelo hinkwato tifanele ti endliwa hi ndlela ya khexe leyi yi hakeliwaka eka Ndzawulo ya xiyenge xa swa timali eka Yindlu ya Vupfumba, 17 Trevenna Street, Sunnyside, Pretoria, hi tiawara ta hofisi kumbe hi ku dipozita eka akhawunti ya bangi ya Ndzawulo.

Vuxokoxoko bya bangi bya Ndzawulo byi yime hi ndlela leyi landzelaka:

Mukhomi wa nkwama	: Ndzawulo ya Vupfumba
Vito ra Bangi	: ABSA
Muxaka wa akhawunti	: Deposit Acc. (Current)
Nomboro ya Akhawunti	: 40 7532 7895
Khodi ya Rhavi	: 632005

SWA NKOKA: Ku hava xikombelo lexi xi nga endliwaka handle ka loko hakelo ya xikombelo, laha swi nga fanela, yi hakeliwile ku ya hi Xiyenge xa 22(1) xa Nawu.

11. SWIPFUNO LESWI SWI NGA KONA LOKO MALULAMISELO YA NAWU YA NGA LANDZELELI NA

11.1 Aphili ya le ndzeni

Matimba ya aphili ya le ndzeni eka xikongomelo xa PAIA i Holobye wa Vupfumba. Endzaku ka ku tirhisa swipfuno swa aphili ya le ndzeni swikombelo swi nga vikiwa na khoto hi ku landzelela xiyenge xa 78 ku fika ka 82 swa Nawu.

11.2 Fomo

- Mukomberi a nga vika xikombelo xa le ndzeni ku kanetana na xiboho xa Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko ku alela xikombelo, kumbe ku kaneta xikombelo na fikelelo wa tihakelo, kumbe ku kaneta engetelo wa nkarhi wo tirhana na xikombelo, eka fomo leyi yi vekiweke leyi yi kandiyisiweke eka Swinawana leswi swi nyikiweke hi ku ya hi PAIA, kumbe fomo leyi yi fambelanaka na fomo leyi. Minkandziyiso ya fomo leyi yi tlhela yi va kona ku suka eka Tihofisi ta Ndzawulo kumbe ku suka eka Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko loyi a vuliweke laha ka manyuwala leyi. Fomo ya kumeka eka webusayiti ya Ndzawulo.
- Muendli wa aphili u fanele a nyika swivangelo swa aphili ya le ndzeni, leswaku u talava ku tivisiwa njhani hi xiboho mayelana na aphili nakona u fanele a hakela hakelo leyi yi vekiweke (loko yi ri kona).
- Endzaku ka ku kuma aphili, Muofisara wa Vuxokoxoko u fanele exikarhi ka khume wa (10) masiku yo tirha a yisa eka Holobye, aphili ya le ndzeni, xivangelo xa xiboho, na vuxokoxoko bya xiphemu xa vunharhu lexi xi ngheneleleke, loko xiri kona.
- Aphili yifanele yi vikiwa exikarhi ka makumentsevu (60) wa masiku kumbe xitiviso eka xiphemu xa vunharhu xalaveka hi xiyenge xa 49(1)(b) eka PAIA, exikarhi ka makumenharhu (30) wa masiku endzaku ka loko xitiviso xi nyiketiwile eka muaphili wa xiboho xa aphili leyi a kanetanaka na yona, kumbe loko xikombelo eka muendli wa aphili xi nga laveki, endzaku ka loko xiboho xitekiwile. Xikombelo xifanele xi endliwa eka adirese, nomboro ya fekisi kumbe emeyili ya Xandla xa Muofisara wa Vuxokoxoko.
- Holobye u ta pfumelela xiviko lexi xi xiendliweke ndzaka nkarhi ntsena loko nsusumeto wa muendli wa aphili wu khomeka. Eka xiyimo laha muendli wa aphili a vikaka aphili ehandle ka nkarhi lowu wu lavekaka, muaphili u ta tivisa loko aphili ya yena leyi yi endliweke endzaku ka nkarhi xi pfumeleliwili kumbe xi aleliwili.

11.3 Tihakelo ta aphili

Muendli wa aphili u fanele a hakela hakelo ya aphili leyi yi vekiweke (loko yi ri kona). Xiboho eka aphili ya le ndzeni xi nga nonokisiwa ku kondza hakelo ya aphili yi hakeliwa.

12. ENGETELO WA LESWINTSWA EKA MANYUWALA

Manyuwala wu fanele wu engeteliwa leswintshwa nyana kan'we (1) lembe rin'wana na rin'wana. Manyuwala ya Ndzawulo hi ku ya hi xiyenge xa 14 xa Promotion of Access to Information Act, 2000 yi kandziyisiwile hi tindzimi tindharhu (3) ta ximfumo.

13. VUKONA BYA MANYUWALA

- 13.1. Manyuwala yi kona ku ta langutiwa eka hofisi ya Ndzawulo ya Vupfumba mahala;
- 13.2. Minkandziyiso yi nga kumeka hi xikombelo eka tihakelo leti ti vekiweke eka Ndzawulo ya Vupfumba ;
- 13.3. Yi nga tlela yi fikeleriwa eka webusayiti ya Ndzawulo ya Vupfumba (<http://www.tourism.gov.za>); na
- 13.4. Ku suka eka Khomixini ya Timfanelo ta Vanhu eAfrika-Dzonga hi ku landzelela ndzimana ya 4(1) ya Swinawana leswi swi tsariweke ku ya hi PAIA.

FOMO YA A
XIKOMBELO XA FIKELELO EKA RHEKHODO YA XIRHO XA MFUMO
(Xiyenge xa 18(1) xa the Promotion of Access to Information Act, 2000 (Nawu wa No. 2 lembe 2000))
[Xinawana xa 6]

KU TIRHISIWA HI NDZAWULO

Nomboro yo kongomisa:..... Xikombelo xi kumiwile hi

..... (Xivandla eka mfumo, vito na xivongo swa Muofisara wa

Vuxokoxoko /Xandla xa Muofira wa swa Mahungu) hi ti..... (siku)

e.....(ndhawu).

Hakelo yo endla xikombelo (loko yi ri kona): R.....

Deposit (loko yi ri kona): R .....

Hakelo yo kota ku fikelela:R.....

.....

SAYINO WA MUOFISARA WA VUXOKOXOKO /XANDLA XA MUOFIRA WA SWA MAHUNGU

A. Vuxokoxoko bya xirho xa mfumo

Muofisara wa Vuxokoxoko /Xandla xa Muofira wa swa Mahungu

B. Vuxokoxoko bya munhu loyi a kombelaka mfikelelo eka rhekodo

- a) Vuxokoxoko bya munhu loyi a kombelaka mfikelelo eka rhekodo byi fanele ku nyikiwa laha hansi
- b) Adirese na/kumbe nomboro ya fekisi eka Rhiphabuliki leyi vuxokoxoko byi faneleke ku rhumeriwa eka yona, yi fanele ku nyikiwa.
- c) Xityisiso xa xiyimo lexi xikombelo xi endlwaka eka xona, loko xi khumbeka, xi fanele ku khomanisiwa.

Mavito na xivongo leswi swi heheleke: .....

Nomboro ya pasi:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Adirese ya ndhawu: .....

Nomboro ya riqingho: ..... Nomboro ya fekisi: .....

Adirese ya imeyili: .....

Xiyimo lexi xikombelo xi endlwaka eka xona, loko xi endlwa hi ku yimela munhu wun'wana:

C. Vuxokoxoko bya munhu loyi hi ku yimela yena xikombelo xi endlwaka

Xiyenge lexi xi fanele ku tatisiwa NTSENA loko xikombelo xa vuxokoxoko xi endlwa hi ku yimela munhu wun'wana.

Mavito na xivongo leswi swi heheleke: .....

Nomboro ya pasi: .....

D. Vuxokoxoko bya rhekodo

- a) Nyika vuxokoxoko hi xitalo bya rhekodo leyi mfikelelo wu kombeleriweke yona, ku katsa na nomboro ya rheferense loko u yi tiva, ku endlela ku va rhekodo leyi yi kumeka.
- b) Loko xivandla lexi nyikiweke xi nga enelangi, u komberiwa ku ya emahlweni eka phepha ro hambana kutani u ri khomanisa eka fomo leyi. **Mukomberi u fanele ku sayina maphepha hinkwawo yo engetela.**

1. Nhlamuselo ya rhekodo kumbe xiphemu lexi fambelanaka xa rhekodo:

.....

2. Nomboro ya rheferense, loko yi ri kona: .....

3. Vuxokoxoko byihi kumbe byihi byin'wana bya rhekodo:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

E. Tihakelo

- a) Xikombelo xa mfikelelo eka rhekodo, handle ka rhekodo leyi yi nga na vuxokoxoko bya munhu yena n'winyi hi mayelana na mihlangano, xi ta phurosesiwa ntsena endzhaku ka ku va **hakelo ya xikombelo** yi hakeriwile.
- b) U ta tivisiwa hi ntsengo lowu wu lavekaka ku hakeriwa tanihi hakelo ya xikombelo.
- c) **Hakelo leyi hakeriwaka ya mfikelelo** eka rhekodo yi lawuriwa hi xivumbeko lexi mfikelelo wu lavekaka haxona na nkarhi wo nyawula lowu lavekaka ku hangunuxa na ku lulamisa rhekodo leyi.
- d) Loko u fikelela ku kuma mpfumelelo wa ku nga khumbeki eka ku hakeriwa ka hakelo yih kumbe yih, u komberiwa ku boxa xivangelo xa mpfumelelo wa ku nga khumbeki.

Xivangelo xa mpfumelelo wa ku nga khumbeki eka ku hakeriwa ka tihakelo:

F. Xivumbeko xa mfikelelo wa rhekodo

Loko u siveriwa hi vutsoniwa ku hlaya, ku vona kumbe ku yingisela rhekodo leyi nga eka xivumbeko xa mfikelelo lowu wu lulamiseriweke eka 1 ku fika eka 4 laha hansi, boxa vutsoniwa bya wena kutani u komba xivumbeko lexi rhekodo yi lavekaka haxona.

Vutsoniwa:	Xivumbeko lexi rhekodo yi lavekaka haxona:			
Fungha bokisi leri faneleke hi X				
Tinotsi:				
a) Ku landzelela xikombelo xa wena xa mfikelelo lowu nga hi xivumbeko lexi koxometiweke swi nga ha lawuriwa hi xivumbeko lexi rhekodo leyi yi kumekaka haxona.				
b) Mfikelelo lowu nga hi xivumbeko lexi komberiweke wu nga ariwa eka swiyimo swo karhi. Eka swiyimo swo tano u ta tivisiwa loko mfikelelo wu ta pfumeleriwa hi xivumbeko xin'wana.				
c) Hakelo leyi yi hakeriwaka ya mfikelelo wa rhekodo, loko yi ri kona, yi ta bohiwa hi tlhelo rin'wana hi xivumbeko lexi mfikelelo wu komberiweke haxona.				
1. Loko rhekodo yi ri hi xivumbeko xo tsariwa kumbe xo pirintiwa:				
	Khopi ya rhekodo		Vukamberi bya rhekodo	
2. Loko rhekodo yi ri na swifaniso leswi voniwaka: (leswi swi katsa swinepe, swilayidi, mikandziyiso ya vhidiyo, swifaniso leswi swi endliveke hi khomphyuta, swikeche, sw.sw.):				
	Vona swifaniso		Khopi ya swifaniso	
	Ku hundzuriwa ku va tsalwa ka swifaniso			
3. Loko rhekodo yi ri na marito lama kandziyisiweke kumbe vuxokoxoko lebyi byi nga humesiwaka nakambe hi mpfumawulo:				
	Yingisela risimu		Ku hundzuriwa ku va tsalwa ka risimu	
4. Loko rhekodo yi hlayisiwile hi xivumbeko xo hlayeka hi khomphyuta kumbe hi xielekitironiki kumbe hi muchini:				
	Khopi leyi pirintiweke ya rhekodo		Khopi leyi pirintiweke vuxokoxoko lebyi byi humaka eka rhekodo leyi	
	Khopi leyi yi nga hi xivumbeko xo hlayeka hi khomphyuta			
Loko u komberile khopi kumbe ku hundzuriwa ku va tsalwa ka rhekodo (laha henhla), xana u tsakela ku va khopi kumbe leyi nga hundzuriwa ku va tsalwa yi poseriwa eka wena? Ku posa swa hakeriwa.			INA	E-E
Lemuka leswaku rhekodo leyi a yi kumeki hi ririmi leri u ri tsakelaka, mfikelelo u nga ha nyikiwa hi ririmi leri rhekodo yi kumekaka harona.				

Xana u ta tsakela rhekodo ya wena hi ririmi rihi?

G. Xitiviso xa xiboho hi mayelana na xikombelo xa mfikelelo

U ta tivisiwa hi ku tsala loko xikombelo xa wena xi pasisiwile/ariwile. Loko u tsakela ku tivisiwa hi mukhuva wun'wana, u komberwa ku koxometa mukhuva wa kona na ku nyika vuxokoxoko lebyi faneleke bya ku kota ku landzelela xikombelo xa wena

Xana u ta tsakela ku tivisiwa njhani hi xiboho hi mayelana na xikombelo xa wena xa mfikelelo eka rhekodo leyi?

.....

Yi sayisiwile hi ti .....siku ra ..... 20.....

.....
NSAYINO WA MUKOMBERI/MUNHU LOYI HI KU YIMELA YENA XIKOMBELO XI ENDLIWAKA